

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО І МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається проблема наступності в навчанні іноземної мови дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Аналізуються вимоги до іншомовної компетенції дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. Висвітлюються основні шляхи забезпечення наступності у вивченні іноземної мови в умовах дошкільного навчального закладу та початкової школи.

Ключові слова: наступність, навчання іноземної мови, іншомовна компетенція, державний стандарт, діти дошкільного віку, діти молодшого шкільного віку.

Постановка проблеми. В умовах сучасної світової інтеграції підвищується мобільність громадян України, яка пов'язана із пошуком престижної роботи, навчанням, відпочинком. Цьому також сприяє високий рівень розвитку сучасних інформаційних технологій, що вимагає знання не лише рідної, а й іноземних мов. Знання європейських мов дозволяє розширити можливості отримання якісної освіти вже наймолодшими громадянами країни.

Сьогодні вивчення іноземної мови в дошкільному навчальному закладі – уже не данина моді, а необхідність, вимога часу. Усі батьки хочуть, щоб діти починали вивчати мову якомога раніше, пам'ятаючи власний досвід того, як не просто вивчити мову в дорослому віці. Це підтверджується чималою кількістю досліджень (В. Леопольд, Е. Пулгрем, Ж. Ронже та ін.). Питання "вивчати чи не вивчати дитині іноземну мову?" вже не стоїть, враховуючи сензитивність періоду з 5 до 10 років вивчати іноземну мову, а стоїть питання про те, як це зробити і коли краще розпочати. Однак, не просто зробити, а дати дитині якісну дошкільну іншомовну освіту, спроможну інтегрувати у світовий освітній простір, і яка буде продовжена на наступних етапах здобуття освіти. Саме зважаючи на це, повинна бути забезпечена наступність перших двох ланок освіти – дошкільної і початкової, тобто їх тісні взаємозв'язки. Наступність, на думку Т. Поніманської, забезпечує поступовий перехід від попереднього вікового періоду до нового, поєднання щойно здобутого дитиною досвіду з попереднім. З одного боку, вона передбачає спрямованість навчально-виховної роботи в дошкільному закладі на вимоги, які будуть висунуті перед дітьми в школі, з іншого – на опору вчителя на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку; на здобуті в дошкільному закладі, сім'ї знання, навички й досвід дітей; на активне використання їх у навчально-виховному процесі [5, с.426].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Не можна сказати, що проблема навчання дітей дошкільного віку іноземної мови є новою, навпаки, існує чимало досліджень з означеного питання. Так, проблема часу початку навчання дітей іноземної мови розглядається у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема А. Гвоздева, Г. Домана, В. Леопольда, Е. Пулгрема, Л. Роберта, Ж. Ронже, К. Ушинського, В. Штерна та багатьох інших. Психологічні особливості вивчення іноземної мови висвітлено в працях В. Артемова, Л. Виготського, В. Дронова, О. Леонтєва та інших. Методичних рекомендації з навчання дітей дошкільного віку іноземної мови містяться в дослідженнях О.Бойко, В. Бондаренко, М. Борщенко, Г. Бражникової, А. Гергель, О. Дмитрієвої, О. Дем'яненко, Т. Полонської, О. Рейпольської, З. Футерман, О. Ханової, Г. Матюхи, Т. Шкваріної та ін. Різні аспекти підготовки майбутніх вихователів до здійснення іншомовної освіти дошкільників знайшли висвітлення у працях С. Будак, К. Віттенберг, І. Мордоус, Н. Московської, І. Мордоус, Н. Тарасюк, Т. Шкваріної та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, поза увагою залишається одне з важливих питань сучасної освіти – питання наступності у вивченні іноземної мови між

дошкільним навчальним закладом і початковою школою, про що свідчить аналіз відповідної літератури та стану педагогічної практики. Разом з тим, проблема наступності дошкільної і початкової освіти теж не нова. Її вивченню присвячені праці Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, А. Богуш, О. Калмикової, Н. Коваль, В. Котирло, О. Савченко, В. Сухомлинського та інших учених.

Мета статті – розглянути вимоги до іншомовної компетенції дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Висвітлити основні проблеми забезпечення наступності у вивченні іноземної мови та шляхи їх розв'язання в умовах дошкільного навчального закладу та початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наступність дошкільної і початкової освіти стосується психофізичного розвитку дитини, формування її як особистості і вимагає узгодженості, послідовності змісту, форм і методів навчання і виховання [5, с. 426]. Саме професійна діяльність вихователя і вчителя повинна бути орієнтована на вирішення цієї проблеми. Відповідно до Закону України "Про дошкільну освіту" вона є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні [4, с.5]. Для забезпечення позитивного результату у вирішенні цієї проблеми Базовий компонент дошкільної освіти в Україні наголошує на важливості наступності між різними соціальними інститутами, насамперед родиною, дошкільним закладом і школою [2].

Сьогодні дуже повільно вирішується проблема взаємозв'язку дошкільного навчального закладу і початкової школи у навчанні дітей іноземної мови.

З уведенням у 2009-2010 навчальному році державної Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" [1] факультативне навчання іноземної мови в системі дошкільної освіти набуло правового закріплення. Також уперше до варіативної частини Базового компоненту дошкільної освіти введено навчання дітей іноземної мови (освітня лінія "Іноземна мова"), результатом оволодіння якої є сформованість у дошкільника комунікативно-мовленнєвої компетенції [2]. Початкова школа має продовжити лінію дошкільного розвитку, закріпити й розвинути в умовах шкільного виховання надбання дошкільного дитинства. І це досить важливий крок, який має продемонструвати еволюційність розвитку дитини. Проте, це зовсім не означає, що дошкільна освіта повинна вбачати своєю основною метою лише підготовку дітей до школи. Вона має створити передусім необхідні умови для повноцінної реалізації п'яти-шестирічними дітьми своїх потенційних можливостей. До того ж, на нашу думку, пріоритетна мета обох ланок освіти залишається єдиною – сприяти повноцінному та своєчасному розвитку особистості дитини та надати їй життєвої компетентності.

Запровадження з 2012-2013 навчального року обов'язкового вивчення іноземної мови з першого класу, відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти [3] з одного боку виступають сприятливими чинниками забезпечення наступності у вивченні іноземних мов дітьми старшого дошкільного й молодшого шкільного віку, з іншого – невикористання можливостей наступності сприяє виникненню низки проблем.

Зокрема, широко розповсюджена негативна практика тестування дітей при прийомі їх у перший клас, у ході якого оцінка готовності до школи нерідко проводиться з точки зору наявності у дитини певної суми знань, а в дошкільному навчальному закладі підготовка дітей до школи почала здійснюватись у формі більш раннього вивчення шкільних програм. Таким чином, у дошкільному навчальному закладі завдання загального розвитку відходять на другий план, вивільняючи місце шкільній підготовці. У той час як основною метою дошкільної іншомовної освіти, на думку Т. Шкваріної, повинно бути сприяння повноцінному, своєчасному розвитку дитини, забезпечення її інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер у процесі оволодіння основами іншомовного спілкування [6, с.7]. Це і є фундаментом дошкільного дитинства, який визначає і забезпечує адаптацію дитини до нового соціального статусу – школяра [2].

Проте, парадокс полягає в іншому: виявлений рівень знань дітей з цього предмета, як правило, не враховується. Учитель не знаючи дітей і програми навчання дітей дошкільного

віку іноземних мов починають навчання з "нуля" і як наслідок, дітям стає нецікаво вчити одне й те саме двічі; половина дітей займається "своїми справами". З огляду на це, нівелюється сама ідея самоцінності дошкільного дитинства і специфічних видів діяльності дошкільників. З іншого боку, необхідність використання набутих дітьми знань з іноземної мови в процесі дошкільного навчання зумовлена й тим, що саме дошкільний вік є сензитивним для оволодіння мовами взагалі, іноземними зокрема. Чим менші діти, тим більшою сприйнятливістю до мовних явищ вони володіють, оволодіння мовою відбувається природнім шляхом ознайомлення з навколишнім. Як відомо, втрата можливостей сензитивного періоду для оволодіння іноземними мовами в дошкільному дитинстві, не дозволить зробити цей процес більш успішним, і компенсувати його брак у майбутньому буде дуже важко, інколи навіть неможливо. Тому нерідко зустрічаються діти, які не можуть оволодіти іноземною мовою в школі, або це відбувається з великими труднощами.

Якщо саме вивчення іноземної мови займає порівняно невеликий проміжок часу (від декількох місяців до декількох років у залежності від індивідуальних особливостей людини), то володіння мовою вимагає постійного удосконалення. Проблема існує також у підготовці кваліфікованих кадрів – спеціалістів з різних іноземних мов і знанням методики дошкільного навчання іноземної мови. Переважна більшість педагогічних коледжів, інститутів та університетів готують вихователів-вчителів англійської і німецької мов, проте сучасний розвиток суспільства й науки вимагає знання не лише цих двох мов, а й інших, як-от: французька, іспанська, німецька, польська, італійська тощо. Це в свою чергу збіднює вибір іноземних мов для вивчення й зумовлює появу "шкільних" учителів у дошкільних закладах, які не знають вікових і психологічних особливостей дітей дошкільного віку, існуючих програм навчання дошкільників іноземної мови та власне методики навчання дошкільників, що зумовлює появу суто шкільних форм і методів роботи з дітьми. При цьому мета дошкільного навчання іноземної (англійської) мови зводиться, на думку Т. Шкваріної, лише до вузькоспрямованої підготовки до іншомовного спілкування, муштри методами імітації дітей, які віковим розвитком ще не підготовлені до довільного запам'ятовування незрозумілих слів, фраз, кліше [7, с.54].

Процес оволодіння іноземною мовою має свої особливості на різних вікових етапах. Так, у дошкільному дитинстві мета навчання іноземної мови полягає сприянню особистісного розвитку дитини, а також формування комунікативно-мовленнєвої компетенції комунікативної компетенції дитини [2, 7]. Разом з тим, уже в початковій школі зміщуються акценти, і метою вивчення іноземної мови визначено формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях [3]. Саме на це й слід опиратися у виборі змісту навчання дітей іноземної мови в дошкільному закладі і в початковій школі. Однак, досить часто в роботі з дітьми дошкільного віку, використовуються шкільні програми навчання іноземної мови, чого робити категорично не можна, оскільки незважаючи на незначну різницю у віці, діти дошкільного і шкільного віку значно відрізняються своїми психологічними і індивідуальними можливостями. Останнім часом проблема щодо програм почала активно вирішуватись. З'явилося чимало спеціальних програм з навчання дітей іноземної мови (С. Гунько, О. Дем'яненко, Н. Жук, О. Рейпольська, Т. Шкваріна та ін.) Однак, не всі з них забезпечують наступність у вивченні іноземної мови дошкільниками і молодшими школярами. Однією з програм, розроблених з урахуванням принципу наступності, можна назвати програму Т. Шкаріної [6].

Разом з тим, у роботі з учнями першого класу потрібно пам'ятати про особливості дитини шестирічного віку і притаманні для цього віку види діяльності й активно використовувати їх при навчанні іноземної мови.

Висновки. Підсумовуючи сказане вище, можна намітити основні шляхи забезпечення наступності в навчанні іноземної мови в дошкільному навчальному закладі і початковій школі:

Створення навчально-виробничих комплексів типу "дошкільний навчальний заклад – школа", де б дві перші ланки освіти – дошкільна і початкова – не просто розміщувались в одному приміщенні, а діяли як дві автономії однієї держави.

Єдність принципів побудови програм і методик навчання дітей іноземної мови.

Належна підготовка кадрів як для роботи з дітьми дошкільного віку, так і для початкової школи. Студенти дошкільних відділень вузів повинні ознайомлюватись з програмами і методиками роботи з дітьми у початковій школі й навпаки, що дасть можливість забезпечити наступність на практиці. Розширення спектру підготовки фахівців з іноземних мов для дошкільних навчальних закладів.

Розробка наскрізних програм з іноземної мови для дошкільних закладів і початкової школи.

Створення спільного плану дій дошкільного закладу зі школою та укладання угод про співпрацю з урахуванням індивідуальних можливостей дітей та потреб родини.

Отже, враховуючи надбання дошкільного дитинства у вивченні іноземної мови початкова школа може мати хороший фундамент для подальшого її вивчення та удосконалення.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у вивченні особливостей організації індивідуалізованого навчання іноземної мови в умовах дошкільного закладу і першого класу початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі". – К., 2009.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С.4-19.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/.
4. Закон України "Про дошкільну освіту" // ВВР. – К., 2001.
5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. І. Поніманська. – К., 2013.
6. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку (програма, методичні рекомендації): навч. посібник для вчителів раннього навчання англ. мови, студ. вищ. пед. навч. закладів / Т. М. Шкваріна. – Умань, 2003. – 116 с.
7. Шкваріна Т. М. Заняття з англійської мови у дошкільному навчальному закладі (теорія і практика): навч. посібник для вчителів англ. мови та студ. вищ. пед. навч. закладів / Т. М. Шкваріна. – Умань, 2003. – 250 с.

Козлюк О.А.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО И МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье рассматривается проблема преемственности в обучении иностранному языку детей дошкольного и младшего школьного возраста. Анализируются требования к иноязычной компетенции детей дошкольного и младшего школьного возраста. Освещаются основные пути обеспечения преемственности в изучении иностранного языка в условиях дошкольного образовательного учреждения и начальной школы.

Ключевые слова: преемственность, обучение иностранному языку, иноязычная компетенция, государственный стандарт, дети дошкольного возраста, дети младшего школьного возраста.

MODERN PROBLEMS OF SUCCESSION IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE THE CHILDREN OF PRESCHOOL AND EARLY SCHOOL AGE

The problem of succession in teaching foreign language preschool and early school age children discussed in the article. Analyzed the requirements to foreign language competence of preschool and early school age children. Highlights the main ways of ensuring continuity in learning a foreign language in terms of pre-school educational establishment and primary school.

Key words: continuity, learning a foreign language, foreign language competence, the state standard, pre-school children, children of early school age.

УДК 372

Коряк О.В.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема ролі вчителя у формуванні креативного мислення молодших школярів у процесі навчання. Особлива увага приділяється ролі творчих здібностей у навчальному процесі, важливості зв'язку креативного мислення і навчальних дій, етапам розвитку продуктивного мислення і запропоновано шляхи розвитку креативного мислення молодших школярів.

Ключові слова: креативне мислення, молодший школяр, процес навчання, креативне навчання.

Проблема розвитку креативного мислення школярів є особливо актуальною у наш час, який характеризується суттєвими змінами у науці, техніці, інформаційному середовищі, освіті. Увага до цієї проблеми не послаблювалась у психолого-педагогічній науці протягом усього періоду її розвитку. Тому саме зараз, як ніколи, нашій країні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вмюють творчо мислити. На жаль, сучасна школа ще зберігає застарілий підхід до засвоєння знань. Тому одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави є турбота про обдаровану та талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток. Як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти, "Держава повинна забезпечувати розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості" [1]. Одним із вирішальних чинників розв'язання цих завдань є розвиток креативного мислення учнів.

Що ж таке креативність? Поняття "креативність" у контексті психологічного знання набуло значення до початку 50 – х років ХХ ст. Піонером в області креативності вважають Дж. Гілфорда, який ототожнив поняття креативності та творчого мислення. Дослідження в галузі креативності проводилися вітчизняними (С. Медник, Д. Богоявленська, М. Гнатко, В. Дружинін, В. Козменко) та зарубіжними (Дж. Гілфорд, Е. Торренс, Ф. Бардон, Д. Харрінгтон) ученими.

На сьогодні існує більше за сто означень креативності. Згідно з концепціями креативності Дж. Гілфорда (1969), Е. Торренса (1962), Д. Богоявленської (1983), креативність є загальною характеристикою особистості і впливає на творчу продуктивність незалежно від сфери прояву особистісної активності [2, 12].

Дж. Гілфорд визначав, що "креативність – це процес дивергентного мислення" [2, 2]. Однак він включав до структури креативності не тільки дивергентне мислення, але й здатність до перетворень, точність розв'язку та інші інтелектуальні параметри. Цим визначався позитивний зв'язок між інтелектом і креативністю. У своїх працях Гілфорд виділяє шість параметрів креативності: здатність до знаходження і постановки проблеми; здатність до генерування великої кількості ідей; гнучкість – здатність до продукування